

Svět bez „subjektů“ / Subjekty a „svět“

Kdysi jsem napsal do Vesmíru článek o „Světě bez člověka“; napsal jsem to tenkrát v souvislosti s Kosíkem a jeho „Dialektikou konkrétního“. Člověk je však pouze jedním, byť nejvyšším druhem „subjektů“. A právě tak, jako platí Kosíkova deviza, že nemůžeme své pojetí světa vylepšit jen tím, že k němu nějak přidáme ještě pojetí člověka, nemůžeme je vylepšit ani tím, že k němu nějak přidáme své pojetí subjektu. Svět bez subjektů není možný, svět bez subjektů prostě neexistuje; svět je světem subjektů a jejich skutečných (aktivních) vztahů. A vlastně musíme jít ještě dál: svět je dílem, výtvorem subjektů, tj. jejich aktivit. A to znamená také a dokonce především jejich reaktivit, jejich vzájemných reakcí. Proto můžeme důvodně mít za to, že pojetí „světa bez člověka“ je sice zkreslující, redukcující, ale zdaleka ne tak nesmyslné a absurdní, jako je pojetí „světa bez subjektů“. Neuvažujeme-li možnost rozumných bytostí někde a někdy v odlehlých místech a dobách nejen naší galaxie, ale celého Vesmíru, pak musíme počítat s tím, že byly na naší planetě velmi rozsáhlé doby, kdy člověk opravdu ještě neexistoval. Naproti tomu doba, kdy neexistovaly žádné, ani ty nejmenší, nejjednodušší subjekty, nikdy neexistovala (anebo byla ohromně krátká ve srovnání se vším tím, co následovalo). A právě proto musíme celé své pojetí světa a vnitrosvětých skutečností důkladně přebudovat, a to zejména v těch nejzákladnějších partiích: musíme kriticky zproblematizovat a pak odbourat předsudečné chápání světa jako světa „objektivních realit“ (lépe než objektivní reality), tj. redukování veškeré skutečnosti na „objekty“, „předměty“, „věci“, z nichž se podle tohoto pojetí celý svět „skládá“. „Svět bez subjektů“ není skutečností, není skutečným (Kosík říkal: „autentickým“) světem, a ve smyslu mnohem hlubším, zásadnějším, než jakým není „svět bez člověka“. Proto je zapotřebí „rehabilitovat“ nejen člověka a jeho postavení ve světě (ve Vesmíru), ale především a na prvním místě „subjekt“ a právě jeho postavení, jeho místo ve světě (ve Vesmíru). A to všechno není možné bez důkladné revize převažující tendence dosavadní evropské myšlenkové tradice, totiž jejího předsudečného přístupu ke všemu jako k „objektům“, k „předmětům“ – tedy bez kritického rozboru a také překonání tzv. předmětného nebo přesněji zpředměťujícího myšlení.

(Písek, 051204-1.)